

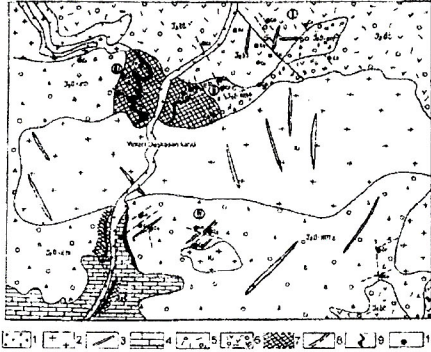
DAŞKƏSƏN KOBALTINLƏRİ VƏ ONLARIN MORFOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Əliyeva K.Y. –I kurs magistrantı

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

Daşkəsən filiz rayonunda kobalt filizi yataq və təzahürləri qədimdən məlum olan filizlərdəndir. Burada kobalt filizinin yüksək konsentrasiyasına Daşkəsən qraben-sinklinoriumunun Qoşqardağ və Çanaxlı mis-porfir və mis-polimetal təzahürlərində rast gəlinir ki, burada kobaltın miqdarı maqnetit filizlərində 0,035%-ə çatır. Daşkəsən filiz rayonu hüdudlarında kobalt filizləşməsi bir neçə məntəqədə

lokallaşmışdır. Bunlara Şimal yatağı (Dəşkəsən-kobalt), Daşkəsən yatağının Şimal-Şərq sahəsi, Cənubi Daşkəsən dəmir filizi ya- tağının Mollahəsənli, Hamamçay və Zağalı sahələri.

Şək. Daşkəsən filiz rayonunda kobalt filizi yataqlarının və təzahürlərinin yerləşmə sxemi (M.A.Kawkaé, 1965) 1. Dördüncü dövr çöküntüləri; 2. Gec yura-erkən təbaşir intruzivləri (K); 1) qabbro, qabbro-noritlər, noritlər, qabbro-dioritlər və dioritlər; 2) adamellitlər, qranodioritlər, tonalit-kvarşlı dioritlər; 3) granit-aplitlər və alyaskitlər; 3. Əsasi tərkibli damar süxurları (K); 4. Mərmərlənmiş əhəngdaşları, luzitan (Jal); 5. Tuflar, kalsium-karbonatlı tuffitlər, tufqumdaşları, konglomeratlar və qrauelitlər, oksford-kimeric (J3ox-km); 6. Andezit və andezit-dasit-porfir axınları ilə növbələşən aqlomerat tufları, tufbrekçiyalar, tufkonqlomeratlar və tufqumdaşlar, üst bat (J2bt2); 7. Skarnətrafi metasomatitlər və roqoviklər; 8. Kobaltdaşıyan tektonik zonalar; 9. Skarn-dəmir filizi yataqları; 10. Kobalt mineralaşması təzahürü. Rum rəqəmləri ilə çevrələrdə: 1 - Daşkəsən-Şimal kobalt yatağı (mədəni), II - Şimal-Şərq skarn-dəmir-kobalt yatağı, III - Şimal-Qərb skarn-dəmir-kobalt yatağı, IV-Cənubi Daşkəsən skarn-dəmir-kobalt yatağı.

Qeyd etmək lazımdır ki, Daşkəsən kobalt (Şimal yatağı) yatağı plutogen hidrotermal mənşəli yataqlardandır. Bu yataq Daşkəsən intruzivinin ən kənar şimal hissəsində, eyniadlı dəmir filizi yatağının yaxınlığında yerləşir. Yatağın geoloji quruluşuna nəzər salsaq görərik ki, burada çoxlu sayda dolerit porfirit daykaları ilə orta yuranın (bayos, bat) vulkanogen və tufogen-çökmə süxurları iştirak etmişlər. Sadalanan süxurlar Daşkəsən qraben-sinklinoriumunun şimal-şərqə doğru 5-12° bucaq altında enən şimal qanadında yayılmışlar.

Yataqda əsas filiz zonası mərkəzi hissədə və cənub-şərq qanadında 65-90° bucaq altında şimal-şərqə düşür və 3 km məsafədə izlənilir. Ərazidə 550 m məsafədə filizlilik aşkar edilmişdir. Əsas filiz zonasına Şimal kobalt yatağının Başlıca filiz kütləsi aid edilir. Mərkəzi hissədə filiz kütləsi uzanma istiqamətində 340 m-ə qədər izlənilir, düşmə boyunca 500 m dərinliyə qədər öyrənilmişdir. Filiz kütləsi 150 m dərinliyə qədər tamamilə işlənmişdir, qalınlığı 0,7-dən 9,0 m-ə qədər dəyişir (orta hesabla 2,0 m).

Filizləşmə qeyri-bərabər səpələnmiş möhtəvilərlə, linzayabənzər xırda kütlələrlə, kobaltın və digər sulfidlərin damarcıqları ilə təmsil olunub. O, gillixloritli materialın, habelə yan süxurların və daykaların qırıntıları arasında inkişaf tapıb. Mineraləmələgəlmə prosesi filiz daxili hərəkətlər hesabına ayrılan bir neçə mərhələni əhatə edir. Zonada kobaltın miqdarı «iz»dən - 16-20%-a qədərdir.

Filizlərin mineraloji tərkibi müxtəlifdir. Başlıca filiz mineralları xeyli üstünlük təşkil edən kobaltından, qlaukodotdan, kobaltsaxlayan arsenopiritdən, habelə xalkopirit, sfalerit, qranat, maqnetit, epidot, xlorit və kalsitlə assosiasiya əmələ gətirən kobaltsaxlayan piritdən ibarətdir.

Əsas filiz zonası cinahda cənub-şərq-şimal-şərqə doğru düşür, buruq quyusu vasitəsilə burada 245,2-246,5 m intervalda kobaltın miqdarı 0,05%-ə çatan damar kəsilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan geologiyası. A.Əlizadə. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Geologiya İnstitutu, Bakı-2015
2. V.M.Babazadə. Faydalı qazıntıların geologiyası (ikinci hissə). Bakı-2013
3. S.S.Səmədov, Ş.A.Mövləmov, V.C.Axundov. Daşkəsən filizləri. Bakı-1995
4. А. И. Махмудов. Минералогия и условия формирования кобальтовых руд Южно-Дашкесанского месторождения. Баку-1968.